

DE HERTOG EN HERTOGIN VAN URBINO

PIERO DELLA FRANCESCA
[ca. 1415/20-1492]

in 30 seconden

Met dit werk schiep de Toscaanse schilder en wiskundige Piero della Francesca een van de gedenkwaardigste portretten van de Italiaanse renaissance. Het diptiek toont de hertog van Urbino, Federico di Montefeltro, met zijn vrouw Battista Sforza, die stierf op 26-jarige leeftijd na de geboorte van hun zevende kind.

Het stel is geportretteerd tegen een weids panoramisch landschap volgens de strenge en-profilregel van de vijftiende-eeuwse Italiaanse portretten, die verwijst naar de klassieke portretmedaillons van keizers en generaals. Zo verhult de schilder heel handig het ontbrekende oog van de hertog en laat hij alleen diens 'goede kant' zien. Piero's nauwkeurige observatie van details, geïnspireerd op de Nederlandse schilderijen die circuleerden aan het Italiaanse hof, is te zien in Battista's elegante kleding en prachtige sieraden. Ook de panoramische achtergrond doet denken aan Nederlandse schilderijen. De mistige kwaliteit van het landschap, met heuvels die verdwijnen in de nevelige verte, contrasteert met de precieze weergave van de opdrachtgevers. Zoals te zien is aan de neus van de hertog heeft Piero zijn figuren zeer levensecht weergegeven. Piero leerde de kracht van het realisme van de Vlaamse meesters en van Masaccio, wiens werken hij in Florence bestudeerd zal hebben.

SCHETS (3 SEC.)

In dit dubbelportret combineert Piero della Francesca op briljante wijze het en-profil van de Romeinse medaillons met Masaccio's realisme en het Nederlandse oog voor detail.

STUDIE (3 MIN.)

Piero schilderde ook een altaarstuk waarop de hertog in harnas is weergegeven, knielend voor de Maagd. Federico was het schoolvoorbeeld van een Italiaanse condottiero, een politiek ongebonden huursoldatencommandant die vocht voor geld. Hij was humanist en intellectueel, en een verlichte patroon van architecten en kunstenaars. Onder zijn heerschappij werd het stadje Urbino een artistiek centrum. Het stuk van Piero hangt nu in de Pinacoteca di Brera in Milaan.

DETAILS VAN HET WERK

tempera op paneel, 1465-1472
47 x 33 cm
Galleria degli Uffizi, Florence

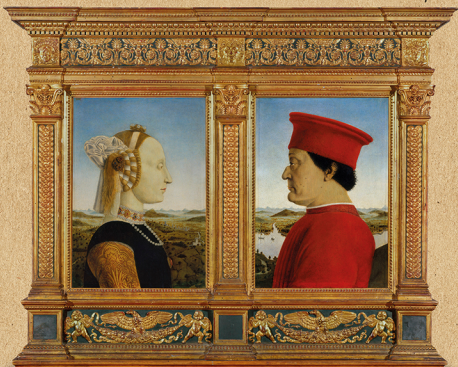
BIOGRAFIE (3 SEC.)

FEDERICO DI MONTEFELTRO
1423-1482
Militair commandant, heer van Urbino en intellectueel; zijn hertogelijk paleis was een voorbeeld van renaissancearchitectuur.

TEKST (3 SEC.)

Simona Di Nepi

Er is geen specifieke locatie afgebeeld, maar het uitzicht doet denken aan de landerijen van Montefeltro, afdalend naar de Adriatische Zee.

SIXTIJNSE MADONNA RAFAËL (1483-1520)

in 30 seconden

SCHETS (3 SEC.)

Met behoud van de voor hem karakteristieke harmonie vindt Rafaël een bekend thema opnieuw uit door een directe relatie te creëren tussen de heilige figuren en hun aanbidders.

STUDIE (3 MIN.)

Dit altaarstuk kan worden gezien als een herdenkingsbeeld voor paus Julius II. Hij transformeerde Rome tot de kunsthoofdstad van Europa met zijn opdrachten, waaronder Michelangelo's plafond in de Sixtijnse Kapel, Rafaëls Vaticaanse vertrekken en de bouw van de nieuwe Sint-Pieter. De paus overleed voor de Sixtijnse madonna voltooid was, waardoor zijn portret als Sint-Sixtus en de balustrade als verwijzing naar de pauselijke grafkist extra opvallen.

Rafaël maakte zijn beroemde altaarstuk in opdracht van paus Julius II voor de kerk in Piacenza, gewijd aan Sint-Sixtus, de patroonheilige van Julius' familie. Het bevond zich bij het hoofdaltaar en toont een hemels visioen: achter de opgetrokken gordijnen verschijnt de Maagd op een wolk met cherubijnen. Ze komt naar ons toe met het Christuskind op de arm. Haar beweging wordt gesuggereerd door de subtiele *contraposto* van haar voeten en door de plooiën in haar gewaad. Naast haar knielend zien we Sint-Sixtus en Sint-Barbara, de derde-eeuwse martelares die te herkennen is aan de toren achter haar. Op de balustrade onderaan leunen twee putti, waarschijnlijk Rafaëls bekendste creaties. Rafaëls weergave is origineel: hij laat de aarde weg en plaatst de heilige groep zo dicht mogelijk bij de aanbidders. Het gevoel van urgentie wordt versterkt door het gebaar van Sixtus, Barbara's neergeslagen blik en het schijnbare betreden van onze ruimte door de putti. De Maagd heeft de uiterlijke kenmerken van Margarita Luti of *La Farnesina* (de bakkersdochter), Rafaëls minnares en onderwerp van twee gevierde portretten. Sint-Sixtus verwijst naar Julius II, wiens familie-emblemen van eikenbladeren en elkels zijn weergegeven op de mantel en tiara van de heilige. Sint-Barbara zou een portret kunnen zijn van Giulia Orsini, Julius' nicht.

DETAILS VAN HET WERK
oleverf op doek, ca. 1513
265 x 196 cm
Gemäldegalerie, Dresden

BIOGRAFIE (3 SEC.)

SINT-BARBARA
gestr. ca. 200
Maagdlijke martelares uit de derde eeuw die leefde in Klein-Azië; werd door haar vader gevangengezet in een toren en later gekwactueerd vanwege haar bekering tot het christendom

SINT-SIXTUS
tweede eeuw
Paus tussen 105 en 107 onder de Romeinse keizer Hadrianus; wordt vereerd als martelaar

TEXST (3 SEC.)
Simona Di Nepi

De putti zijn veelvuldig gekopieerd, los van de context, en werden beroemder dan het schilderij zelf.

1511
Geboren in Arezzo,
Toscane, op 30 juli

1524
Verhuist op uitnodiging
van kardinaal Silvio
Passerini naar Florence
om verder te studeren.

1532
Komt in dienst van
kardinaal Ippolito de'
Medici in Rome

1535
Na de dood van Ippolito
de' Medici wordt
Alessandro de' Medici
zijn belangrijkste
patroon. Vasari studeert
architectuur.

1546
Beschildert voor
kardinaal Farnese de Sala
dei Cento Giorni in de
Cancellaria in Rome.

1550
Publiceert zijn eerste
editie van *Levens*.

1555
Na zijn terugkeer in
Florence begint hij voor
Cosimo de' Medici aan de
herinrichting en decoratie
van het Palazzo Vecchio.

1558
Schrijft de *Regiamenti*,
de uitleg van zijn
complexe decoratieve
schema voor het Palazzo
Vecchio.

1560
Begint aan de ontwerpen
voor het Uffizi, Florence.

1568
Publiceert de tweede
editie van *Levens*.

1571
Draagt bij aan de
decoratie van de Sala
Regia in het Vaticaan voor
paus Pius V.

1574
Sterft op 27 juni in
Florence.

GIORGIO VASARI

Vasari is vandaag de dag nauwelijks bekend als schilder, al heeft hij grote opdrachten uitgevoerd voor belangrijke opdrachtgevers. Zijn belangrijkste nalatenschap is het driedelige werk *De levens van de grootste architecten, schilders en beeldhouwers*, doorgaans bekend als *Levens*, met anekdotische biografieën van Italiaanse kunstenaars van de dertiende tot de zestiende eeuw. Deze eerste kritische tekst in de kunstgeschiedenis verscheen voor het eerst in 1550.

Vasari's vroege scholing in Latijn, klassieke literatuur en mythologie bracht hem onder de aandacht van kardinaal Silvio Passerini. Tijdens een tocht in 1527 door het Toscaanse Arezzo, waar de jongen woonde, raakte hij onder de indruk van diens geleerdheid en hij wist Vasari's vader ervan te overtuigen hem te laten meegaan naar Florence. Daar werd Vasari opgeleid, samen met schilders als Michelangelo, Andrea del Sarto en Baccio Bandinelli.

Vasari had in de jaren dertig twee Medici's als opdrachtgevers: kardinaal Ippolito de' Medici en Alessandro de' Medici. Na Alessandro's dood reisde hij naar Rome en Venetië. In 1554 keerde hij terug naar Florence om opnieuw te gaan

werken voor de Medici. Hij was efficiënt en kon snel een groot aantal assistenten organiseren. Halverwege de zestiende eeuw leidde Vasari's bevoorrechte positie bij de Dei Medici tot opdrachten om het Palazzo Vecchio in Florence opnieuw in te richten en om het Uffizi te ontwerpen (nu het museum van Florence, toen kantoren voor de magistraten en archieven), beide voor hertog Cosimo I.

Volgens Vasari kwam het idee voor het schrijven van de *Levens* van wetenschapper Paolo Giovio, die het in 1546 voorstelde tijdens een entente bij paus Paulus III. De biografieën zijn chronologisch geordend. Het boek begint met de dertiende-eeuwse schilder Cimabue, door Vasari samen met Giotto gewaardeerd om het bevrijden van de schilderkunst van de 'gotische' stijl. De kleurrijke anekdotische biografieën onthullen Vasari's mening over de ontwikkeling van de kunst en de ideeën over de renaissance – *la rinascita* ('wedergeboorte') – van de kunst. De uitgebreide editie uit 1568 was direct na verschijning een bestseller. Vasari's opvatting over de ontwikkeling van de kunst, en in het bijzonder over de betekenis van het trio Leonardo, Michelangelo en Rafaël, is nog altijd actueel.

Elena Greer